

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



مرکزی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران

دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M. A)

رشته مطالعات منطقه ای

موضوع:

نقش و کارکرد ساختار سیاسی بر توسعه اقتصادی مصر

(مطالعه موردی صنعت توریسم)

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر بیژن نیری

استاد مشاور:

سرکار خانم دکتر ملک تاج خسروی

پژوهشگر :

عماد صادقی

سال تحصیلی:

تابستان ۹۰

تقدیم به :

پدرم و روحش

و تقدیم به تمام کسانی

که عرق پیشانی ام

حیرتشان را

بر من انگیزد .

تعه‌دنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجان‌ب عماد صادقی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۵۰۰۰۱۰۸۸۰۰ در رشته مطالعات منطقه ای در تاریخ ۹۰/۶/۳۱ از پایان نامه خود تحت عنوان نقش و کارکرد ساختار سیاسی بر توسعه اقتصادی مصر (مطالعه موردی صنعت توریسم) با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق رو پژوهش انجام شده توسط اینجان‌ب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجان‌ب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۰/۶/۳۱

عماد صادقی دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات منطقه ای از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره
به حروف و با درجه مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	مقدمه.....
۳	۱-۱- بیان مسئله.....
۴	۲-۱- هدفهای تحقیق.....
۴	۳-۱- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن.....
۵	۴-۱- سوالات و فرضیه های تحقیق.....
۵	۴-۱-۱- سوال اصلی.....
۵	۴-۲-۱- سوالات فرعی.....
۶	۴-۳-۱- فرضیه تحقیق.....
۶	۴-۴-۱- متغیر مستقل.....
۶	۴-۵-۱- متغیر وابسته.....
۶	۴-۶-۱- مفروض.....
۶	۵-۱- مدل تحقیق.....
۷	۶-۱- تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی.....
۷	تعریف ساختار سیاسی.....
۷	تعریف توسعه اقتصادی.....
۸	تعریف آزاد سازی اقتصادی.....
۹	تعریف نظام الیگارشسی.....
۹	تعریف توریسم.....
۱۰	۷-۱- روش تحقیق.....

- ۸-۱- قلمرو تحقیق..... ۱۰
- ۹-۱- جامعه و حجم نمونه..... ۱۱
- ۱۰-۱- محدودیت ها و مشکلات تحقیق..... ۱۱
- ۱۱-۱- پیشینه تحقیق..... ۱۲
- ۱۲-۱- سازماندهی تحقیق..... ۱۴

فصل دوم: مباحث نظری

- گفتار اول: مباحث نظری درباره دولت و سیاست در جهان سوم..... ۱۶
- مباحث نظریه پردازان نوسازی درباره دولت و سیاست..... ۱۶
- نظریه نوسازی در جهان سوم..... ۱۶
- نظریات متفکران کلاسیک درباره ویژگیهای سیاسی جوامع شرقی..... ۱۸
- مباحث نظریه پردازان وابستگی درباره دولت و سیاست..... ۲۰
- مباحث نظریه پردازان نظام جهانی درباره دولت و سیاست..... ۲۳
- گفتار دوم: مفهوم توسعه و رشد اقتصادی..... ۲۶
- ملاحظات درباره مفهوم در حال نوسازی..... ۳۰
- گفتار سوم: توریسم و توسعه اقتصادی..... ۳۵
- الف: اثر مستقیم..... ۳۵
- ب: اثر غیر مستقیم..... ۳۸

فصل سوم: تاریخچه مصر

- گفتار اول..... ۴۵
- مشخصات کشور..... ۴۵

- ترکیب جمعیتی..... ۴۵
- وضعیت جغرافیایی و سرزمینی..... ۴۵
- (۱) طول و عرض جغرافیایی..... ۴۵
- (۲) همسایگان ۴۵
- (۳) مساحت..... ۴۵
- (۴) موقعیت ژئوپولیتیک و استراتژیک..... ۴۶
- (۵) مهمترین رسانه ها و نشریات و درصد خوانندگان آنها..... ۴۶
- جمعیت و زبان..... ۴۷
- ۱- گویش مصری..... ۴۷
- ۲- گویش بدوی مصری شمال شرقی..... ۴۷
- ۳- گویش بدوی مصری شمال غربی..... ۴۷
- ۴- گویش سعیدی..... ۴۸
- جمعیت و مذهب..... ۴۸
- ۱- اسلام..... ۴۹
- ۲- مسیحیت..... ۴۹
- ۳- یهودیت..... ۵۰
- جمعیت و انگاره های قومی..... ۵۰
- ۱- اعراب..... ۵۰
- ۲- قبطیان..... ۵۰
- ۳- نوبین ها..... ۵۱
- تقسیمات کشوری..... ۵۱
- گفتار دوم: ساختار سیاسی مصر..... ۵۳

- ۱- قوه مجریه..... ۵۳
- الف- رئیس جمهوری..... ۵۳
- ب- کابینه..... ۵۵
- ۲- قوه مقننه..... ۵۶
- الف مجلس سفلی الشعب..... ۵۶
- ب- مجلس علیای مشورتی..... ۵۷
- ۳- قوه قضاییه..... ۵۸
- ۴- احزاب مصر..... ۶۰
- ۵- ارتش و پلیس..... ۶۱
- گفتار سوم: مصر و توسعه..... ۶۳
- مصر و خصوصی سازی..... ۶۷
- مصر و سرمایه گذاری خارجی..... ۶۹
- مصر و امنیتی بودن آن..... ۷۱
- گفتار چهارم: نهادهای سیاسی مصر و توسعه یافتگی..... ۷۷
- ارتش..... ۷۷
- پارلمان..... ۸۰
- سیستم قضایی..... ۸۴
- احزاب..... ۸۵
- فصل چهارم: توریسم و توسعه در مصر..... ۸۷
- گفتار اول تاریخچه توریسم..... ۸۸
- طبقه بندی توریسم..... ۸۸

جاذبه های توریستی و مذهبی در مصر.....	۸۹
الف) زیارتگاههای اسلامی.....	۸۹
ب) موزه ها.....	۸۹
ج) آثار باستانی.....	۹۱
۱- مناطق.....	۹۱
۲- معابد و مقابر.....	۹۲
۳- آثار.....	۹۲
۴- مساجد مهم.....	۹۲
۵- قلعه ها.....	۹۳
۶- کلیساها.....	۹۴
گفتار دوم: مصر و توریسم.....	۹۵
خصوصی سازی و توریسم در مصر.....	۹۵
ناصر و توریسم.....	۹۷
سادات و توریسم.....	۹۸
مبارک و توریسم.....	۱۰۲
توریسم و تداوم سیاست های مبارک.....	۱۱۱
۱- طرح جذب توریسم با چشم انداز.....	۱۱۳
۲- طرح توسعه انواع گردشگری.....	۱۱۴
نتیجه گیری.....	۱۱۸

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳۷.....	جدول ۱.....
۳۸.....	جدول ۲.....
۵۲.....	جدول ۳-۱.....
۶۸.....	جدول ۳-۲.....
۷۰.....	جدول ۳-۳.....
۷۱.....	جدول ۳-۴.....
۷۵.....	جدول ۳-۵.....
۷۵.....	جدول ۳-۶.....
۸۱.....	جدول ۳-۷.....
۸۲.....	جدول ۳-۸.....
۱۰۳.....	جدول ۴-۱.....
۱۰۶.....	جدول ۴-۲.....
۱۰۸.....	جدول ۴-۳.....
۱۰۹.....	جدول ۴-۴.....

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۳۶.....	شکل ۱.....
۴۰.....	شکل ۲.....

فصل اول:

کلیات

مقدمه

توسعه اقتصادی به عنوان یکی از مهم‌ترین آمال کشورها، نیازمند برخی پیش‌نیازهاست که می‌توان آنها را با آماده‌سازی ساختار داخلی از جمله نهادهای سیاسی کارآمد مهیا کرد. تحقیق حاضر بر آنست تا با بررسی این ساختار به توسعه نیافتگی اقتصادی در کشور مصر بپردازد. این تحقیق براساس مدل گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای انجام شده و در پی آن است که نقش و کارکرد ساختار سیاسی در توسعه اقتصادی مصر را مورد بررسی قرار دهد (با مطالعه موردی صنعت توریسم در مصر)، بدین ترتیب، پس از طرح کلیات و طراحی تحقیق در فصل اول، در فصل دوم به مباحث نظری درباره نوسازی و مدرنیزاسیون در کشورهای توسعه نیافته می‌پردازد و در فصل سوم که دارای دو گفتار است. در قسمت اول به مختصری از تاریخچه مصر و جمعیت، گویش و مذهب و همسایگان و آب و هوا و... می‌پردازد. در گفتار دوم به مطالعه فرایند اجماع‌سازی و میزان باز بودن و یا به عبارتی هماهنگی با ورود به عرصه اقتصاد بین‌الملل، مورد توجه و ارزیابی قرار می‌گیرد و اثبات خواهد شد که به خاطر ساختار سیاسی ناکارآمد، این کشور همواره در مقابل توسعه مقاومت می‌کند. در واقع ساختار سیاسی و میزان نهادینگی دو نقش عهده برعهده می‌گیرند: یا تسهیل‌کننده و یا ممانعت‌کننده که ساختار سیاسی در مصر به عنوان عاملی مانع در برابر توسعه اقتصادی عمل کرده و اثبات خواهد شد که کشور مصر به خاطر عدم اجماع سیاسی و وجود نظام الیگارشی همواره در توسعه اقتصادی موفق عمل نکرده است. در فصل چهارم نیز که به صنعت توریسم در کشور مصر پرداخته است. شامل دو گفتار است: گفتار اول جاذبه‌ها و مکانهای توریستی و جذب گردشگری را بررسی می‌نماید و در گفتار دوم صنعت توریسم را به صورت موردی در ساختار و چارچوب سیاسی و تصمیم‌گیری مصر بررسی می‌نماید و با توجه به آمار و ارقام و شاخص‌های موجود در این بخش نشان داده خواهد شد که مصر در این بخش گرچه رشد نسبتاً خوبی داشته اما خود توریسم می‌تواند

به عنوان یکی از پتانسیل‌های توسعه اقتصادی به کار گرفته شود که دامنه و تأثیر آن بر درآمد صنعت ناخالص ملی و سرانه ملی در کل فرایند اقتصادی باعث توسعه اقتصادی گردد که در مصر حاصل نشده است. در آخر در فصل پنجم به آزمون فرضیه پرداخته می‌شود و ساختار سیاسی مصر در توسعه اقتصادی این کشور چه در بخش توریسم و چه در بخش‌های دیگر در آزادسازی فرایندهای اقتصادی به عنوان عاملی ممانعت‌کننده به حساب آمده است و درآمد حاصله از بخش توریسم در توسعه اقتصادی این کشور چندان اثرگذار نبوده است.

۱-۱ بیان مسئله تحقیق:

در فرایند جهانی شدن میان توسعه یافتگی و ورود به اقتصاد بین الملل یک رابطه دو سویه برقرار است. از این نظر اصلاح ساختاری و یا به عبارتی ساختار سیاسی مناسب و هماهنگی مجموعه‌های سیاسی و همچنین اجماع میان گرایش‌های سیاسی متفاوت باعث توسعه یافتگی شده است. ساختار سیاسی اصلاح شده یا ساختار غیربوروکراتیک، تشویق سرمایه‌گذاری خارجی، عدم محدودیت سرمایه‌گذاری خارجی از طریق اتخاذ تصمیمات صحیح سیاسی که همانا برآیند سیاست داخلی است باعث توسعه یافتگی برخی از کشورها همانند چین شده است. در این تحقیق یک مورد از کشورهای خاورمیانه مورد بررسی قرار می‌گیرد که با اتخاذ سیاست‌های نامناسب که منتج از ساختار سیاسی آن می‌باشد. باعث عدم توسعه یافتگی این کشور گردیده است و سوال اصلی این تحقیق بدین صورت می‌تواند مطرح شود که نقش و ساختار سیاسی مصر در بخش توریسم چه تأثیری بر توسعه اقتصادی این کشور داشته است؟ در این تحقیق نقش و کارکرد ساختار سیاسی به عنوان عامل ممانعت‌کننده در برابر توسعه اقتصادی مورد توجه بوده است اگر چه لازم به ذکر است که این کشور و ساختار آن رشد

خوب و قابل توجهی در زمینه صنعت توریسم داشته است اما باعث توسعه اقتصادی آن کشور نگردیده است.

۲-۱ اهداف های تحقیق:

برای یافتن به پاسخ توسعه اقتصادی و اینکه چرا برخی از کشورهای مطرح و نسبتا توسعه یافته تر وبا داشتن تمدنی چندین هزار ساله با نبود نهاد سالم و کارآمد و ساختار نامناسب نتوانسته در مسیر توسعه گام موثری بردارد. و اینکه مصر به عنوان یک کشور خاورمیانه ای با داشتن بیشترین جاذبه های توریستی و گردشگری در خاورمیانه و حتی جهان (تنها الاقصر ۱/۵ از کل اثار تاریخی در این شهر قرار دارد) و همه پتانسیل های مطلوب در صنعت توریسم چرا در این زمینه نتوانسته از رشد و توسعه مطلوبی برخوردار گردد؟ و یا پاسخ به این سوال که چرا کشورهای مانند مصر از چنین روندی برخوردارند؟ که قطعا به ساختار سیاسی و تصمیم سازی این کشورها مربوط می گردد و مصر مدل خوبی برای تحلیل در این باره می باشد که ساختارهای سیاسی و نظام های دیکتاتوری فقط به دوام و تسلط خود تمرکز دارند و مسائل اقتصادیشان در نتیجه همین ساختارها بوجود آمده اند. که دامن گیر بسیاری از این کشورها از جمله مصر است و شاید بتوان به برخی سوالات توسعه یافتگی یا توسعه نیافتگی در خاورمیانه پاسخ داد.

۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب ان:

ابتدا به دغدغه راقم این سطور و علاقه مندی وافری که به بحث سیاست و قدرت و توسعه نیافتگی در مصر داشته و هم اینکه موضوع توسعه نیافتگی همواره دغدغه تمام نخبگان سیاسی بوده است و اینکه مصر قبلا به عنوان یک کشور تقریبا موفق تر در اقتصاد ظاهر شده است و پس از انقلاب

افسران آزاد در سال ۱۹۵۲ و روی کار آمدن نظام جمهوری باز هم به صورت دیکتاتوری و یا الیگارشسی اداره گردیده، و نبود نهادهای کارآمد و همچنین عدم مدیریت کافی به یک الگوی توسعه نیافته مبدل شده که نمونه خوبی برای بررسی است و هم این که مصر یک نمونه خاورمیانه ای مناسب برای بررسی و تحقیق است که چرا با آن همه پیشینه و پتانسیل های توریستی و گردشگری (شهر جیزه که یک پنجم از کل اثار تاریخی جهان را به خود اختصاص داده است) امروزه در خاورمیانه به عنوان کشوری ناموفق عمل کرده است که می تواند بیانگر این مطلب باشد که چگونه این کشور و ساختار سیاسی آن فرایند توسعه را به توسعه نیافتگی مبدل کرده است و می تواند نمونه خوبی باشد برای کشورهای دیگر که ساختاری مشابه ساختار کشور مصر دارند.

۱-۴- سوالات و فرضیه های تحقیق

۱-۴-۱- سوال اصلی این تحقیق به این صورت مطرح میشود که:

نقش و کارکرد ساختار سیاسی مصر در صنعت توریسم چه تاثیری بر توسعه اقتصادی آن کشور داشته است؟

۱-۴-۲- سوالات فرعی

این تحقیق دو سوال فرعی دارد اول اینکه :

اول اینکه درجه اجماع سیاسی و آزاد سازی اقتصادی بر توسعه یافتگی اقتصادی این کشور چگونه بوده است ؟

دوم اینکه : تا چه میزان ساختار سیاسی مصر در صنعت توریسم عامل تسهیل کننده فرآیند های اقتصادی بوده است ؟

۱-۳-۴- فرضیه تحقیق :

فرضیه این تحقیق بدین صورت مطرح میشود که :

با توجه به تمرکز قدرت و وجود نظام الیگارشیکی در کشور مصر فرصت تولید و توزیع ثروت در این کشور محدود بوده است هر چند در بخش توریسم رشد نسبتاً خوبی داشته است اما ساختار سیاسی مصر بعنوان عاملی ممانعت کننده در آزادسازی فعالیتهای اقتصادی بوده است .

متغیر ها

۱-۴-۴- متغیر مستقل :

متغیرهای مستقل این تحقیق ، ساختار سیاسی ، تمرکز قدرت و وجود نظام الیگارشیکی و توریسم میباشد .

۱-۴-۵- متغیر وابسته :

متغیر وابسته این تحقیق توسعه اقتصادی مصر است

۱-۴-۶- مفروض :

مفروض این پژوهش این است که :

ساختار سیاسی یک کشور عامل تعیین کننده در تسهیل توسعه اقتصادی آن کشور است.

۱-۵- مدل تحقیق :

این تحقیق بر اساس مدل تحلیل تاریخی - توصیفی استوار است.

۱-۶- تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه‌های کلیدی

ساختار سیاسی، توسعه اقتصادی، آزادسازی اقتصادی، نظام الیگارشسی، توریسم

تعریف ساختار سیاسی: به عقیده اندیشمندان سیاسی در جوامع بشری، انسانها به شکلی پیوسته عمل میکنند یعنی رفتارهای گذشته پدران و مادران خود را بارها و بارها در برابر هم نوعان خود تکرار میکنند، وقتی این رفتارهای تعاملی بین اعضای یک جامعه در یک دوره زمانی معینی تکرار شوند، ساختار بوجود می‌آید. مجموعه‌ای از این ساختارها که بر اساس ارزش‌های پذیرفته شده در جامعه با شکل معینی در کنار هم قرار میگیرند، ساختار نامیده میشود. و مجموعه‌ای از این ساختارها در بعد سیاسی، ساختار سیاسی نامیده میشود. (رافر، ۱۳۸۲، ۵۲)

منظور از ساختار سیاسی حکومت، شکل یا الگوی قانونی توزیع اقتدار سیاسی، سلسله مراتب آن در یک کشور و یا در واقع چگونگی و شکل تقسیم افقی و عمودی قدرت سیاسی است (مفیدی، ۱۳۸۵، ۱۴)

ساختار سیاسی هر کشور دارای چهارچوبی بنیادین است که نقش تعیین کننده‌ای را برای تمامی نیروهای سیاسی و احزاب و قوانین ایجاد میکند. از اینرو مصر با این ساختار سیاسی یعنی قوه مجریه و قانونگذاری و قوه قضاییه و احزاب و ارتش قابل ارزیابی است.

تعریف توسعه اقتصادی:

توسعه اقتصادی از دیدگاه پروفیسور جرالدمیر، در کتاب مباحث اساسی اقتصاد و توسعه، تعریفی است که در آن توسعه اقتصادی بعنوان فرآیندی معرفی میشود که درآمد سرانه واقعی یک کشور طی یک دوره بلند مدت افزایش یابد بشرطی که ۱- عده افراد زیر خط فقر مطلق افزایش نیابند ۲- توزیع درآمد بسیار نابرابر نشود (میر، ۱۳۷۱، ۱۷۶)

اولین تفسیری که لازم است لحاظ شود تفکیک مفهوم توسعه و رشد است. رشد اقتصادی عبارتست از متوسط نرخ سالانه افزایش تولید واقعی به طور سرانه ولی توسعه اقتصادی مستلزم چیزی بیش از رشد اقتصادی است. توسعه به معنای رشد اقتصادی بعلاوه تغییر است (همان، ۱۷۷)

آدام اسمیت از واژه هایی نظیر "پیشرفت" "بهبود" و "پیشرفت بهبود" برای بیان مفهوم توسعه اقتصادی استفاده کرده و در تمام آثار خود به ریشه یابی و تحلیل ابعاد مختلف توسعه اقتصادی پرداخته است. عوامل مهم و تعیین کننده در توسعه اقتصادی از دیدگاه اسمیت عبارتند از:

۱- فراوانی منابع طبیعی؛

۲- پیشرفت فن آوری که در نتیجه گسترش مستقیم کار حاصل شود؛

۳- آزادی واحد های اقتصادی خصوصی از امیال شخصی و سازمان های انحصاری از نهادهای ساختگی همانند رجحانها و ارشدیت های ویژه، و آزادی از سیاست های رسمی و عواملی که انگیزه های فردی را از بین میبرد و یا از مسیر طبیعی منحرف مینماید. (متوسلی، ۱۳۸۲، ۱۷۵، ۷۶)

تعبیر های که مالتوس در رابطه با اصطلاح امروزی توسعه اقتصادی به کار میبرد عبارتند از: انباشت سرمایه، گسترش توان تولید و یا افزایش یا گسترش ثروت ملی. (همان منبع، ۱۹۵)

تعریف آزادسازی اقتصادی:

همانطور که ریچاردز و واتر بوری اظهار میدارند:

پس بصورتی متناقض نما، میتوان آزاد سازی اقتصادی را تنها وسیله ای تلقی کرد که به کمک آن دولت میتواند بار دیگر کنترل را بر اداره اقتصاد بدست گیرد، اما نا محتمل است دولت در بیشتر جوامع خاور میانه ای هیچ گاه بار دیگر از همان میزان خود مختاری برخوردار شود که در گذشته نسبت به منافع و طبقات اصلی تشکیل دهنده جامعه مدنی برخوردار بود (Richard & Waterbury, ۱۹۹۰، ۲۴۸)